

РЕЗИЛЬЄНС-ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Гудзенко О. Г.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри психології
Горлівський інститут іноземних мов
вул. Гагаріна, 72, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0003-2028-7697
olena.gudzenko00@gmail.com*

Фаст О. Л.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки, психології
та методик початкової освіти
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
просп. Волі, 36, Луцьк, Україна
orcid.org/0000-0001-7216-0044
ofast@lpc.ukr.education*

Ключові слова: *резильєнс, резильєнтність, методологічний підхід, професійна підготовка вчителя, Нова українська школа, зміст педагогічної освіти.*

Статтю присвячено теоретичному аналізу та систематизації наукових підходів до вивчення феномена резильєнтності як особистісно значущої характеристики педагога Нової української школи. Дослідження спрямоване на виявлення взаємозв'язків між рівнем резильєнтності вчителя та його здатністю ефективно реалізовувати професійні функції в умовах освітніх трансформацій і соціальних викликів, що становить сутнісну характеристику резильєнс-підходу у професійній підготовці майбутніх учителів. У педагогічному дискурсі резильєнтність дедалі більше розглядається не лише як особистісна характеристика, а як системоутворювальний компонент професійної ідентичності вчителя, що інтегрує емоційний, когнітивний і поведінковий рівні функціонування. Методологічну основу дослідження становить поєднання теоретичних положень педагогіки, психології особистості та практичної психології, що забезпечує цілісне та багатовимірне розуміння цього явища. Застосування міждисциплінарного підходу дозволило розглянути резильєнтність як комплексну властивість, яка формується під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Для систематизації наукових підходів і концепцій використано методи аналізу, узагальнення та наукового синтезу, що дало можливість створити теоретичну модель, яка відображає основні тенденції у вивченні резильєнтності та визначає напрями її подальшого дослідження.

Динамізм соціальних, політичних, економічних трансформацій, ускладнений проживанням щоденних трагедій війни усіма учасниками освітнього процесу, актуалізує гостру необхідність врахування концептів резильєнсу і на методологічному рівні, зокрема при розробленні змісту освітньо-професійних програм, за якими здійснюється підготовка вчителів для початкової та середньої школи.

RESILIENCE APPROACH AS A METHODOLOGICAL BASIS FOR MODERNIZATION OF PRE-SERVICE TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING CONTENT

Hudzenko O. H.

*Candidate of Philosophical Sciences (Ph.D.), Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Psychology
Horlivka Institute of Foreign Languages
Haharina str., 72, Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2028-7697
olena.gudzenkooo@gmail.com*

Fast O. L.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Pedagogy, Psychology
and Methods of Primary Education
Municipal Institution of Higher Education "Lutsk Pedagogical College"
of Volyn Regional Council
Voli Ave., 36, Lutsk, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7216-0044
ofast@lpc.ukr.education*

Key words: *resilience,
methodological approach,
professional teacher training,
New Ukrainian School, content
of pedagogical education.*

The article is devoted to the theoretical analysis and systematization of scientific approaches to the study of the phenomenon of resilience as a personally significant characteristic of a teacher of the New Ukrainian School. The research is aimed at identifying the relationships between the level of teacher resilience and his ability to effectively implement professional functions in the conditions of educational transformations and social challenges, which is an essential characteristic of the resilience approach in the professional training of future teachers. In pedagogical discourse, resilience is increasingly considered not only as a personal characteristic, but as a system-forming component of a teacher's professional identity, which integrates emotional, cognitive and behavioral levels of functioning.

The methodological basis of the study is a combination of theoretical provisions of pedagogy, personality psychology and practical psychology, which provides a holistic and multidimensional understanding of this phenomenon. The use of an interdisciplinary approach allowed us to consider resilience as a complex property that is formed under the influence of internal and external factors. To systematize scientific approaches and concepts, methods of analysis, generalization and scientific synthesis were used, which made it possible to create a theoretical model that reflects the main trends in the study of resilience and determines the directions of its further research.

The dynamism of social, political, and economic transformations, complicated by the daily tragedies of war experienced by all participants in the educational process, highlights the urgent need to take into account the concepts of resilience at the methodological level, in particular when developing the content of educational and professional programs that train teachers for primary and secondary schools.

Постановка проблеми. Сучасні дослідження у сфері педагогічної психології, акмеології та професійної освіти дедалі частіше фокусуються

на вивченні внутрішніх ресурсів особистості педагога як чинників його професійної ефективності. В умовах освітніх трансформацій, соціаль-

них викликів і підвищених запитів до якості педагогічної взаємодії особливої актуальності набуває проблема психологічної стійкості вчителя до стресу, змін та професійного виснаження. Одним із ключових понять, що дозволяє комплексно описати цю стійкість, є резильєнтність – здатність особистості адаптуватися до складних життєвих обставин, зберігати внутрішню рівновагу та реалізовувати потенціал у кризових ситуаціях.

У педагогічному дискурсі резильєнтність дедалі більше розглядається не лише як особистісна характеристика, а як системоутворювальний компонент професійної ідентичності вчителя, що інтегрує емоційний, когнітивний і поведінковий рівні функціонування. Зважаючи на це, дослідження резильєнтності як психолого-педагогічного феномена потребує міждисциплінарного підходу, який поєднає теоретичні засади загальної психології, педагогіки, нейропсихології, а також сучасні напрацювання в галузі освіти дорослих і професійного розвитку.

Актуальність вивчення резильєнтності саме в контексті Нової української школи (НУШ) зумовлена зростанням ролі особистісного фактору у забезпеченні якості освітнього процесу. У фокусі нової освітньої парадигми опиняється вчитель як активний суб'єкт змін, фасилітатор, наставник, лідер змін. У цьому контексті формування та підтримка резильєнтності стає не лише умовою професійного благополуччя, а й важливою передумовою ефективної взаємодії з учнями, батьками, колегами, освітнім середовищем загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема резильєнтності як особистісно значущої характеристики педагога активно досліджується у сучасному науковому дискурсі, що зумовлено зростанням викликів в освітньому середовищі та необхідністю підтримки психологічного благополуччя педагогічних працівників.

С. Ситнік, І. Соколова, П. Давидов, С. Раджабова та О. Теліков (2025) у своєму дослідженні доводять, що резильєнтність викладачів закладів вищої освіти набуває виняткового значення в умовах воєнного стану в Україні. Автори встановили статистично значущі позитивні кореляції між емоційною резильєнтністю та всіма компонентами професійної життєстійкості, що підтверджує їхню взаємозалежність. Дослідники виявили, що рівень емоційної резильєнтності викладачів статистично значуще пов'язаний з низкою соціально-демографічних характеристик: чоловіки демонструють вищі показники порівняно з жінками, більш досвідчені педагоги виявляють вищий рівень стійкості, а викладачі з досвідом вимушеного переміщення та ті, хто працює у дистанційному форматі, також характеризуються підвищеною резильєнтністю. Науковці наголошують, що резильєнтність

є важливим психологічним ресурсом для підтримання мотивації та ефективності в умовах хронічного стресу [5].

В. О. Тюріна (2024) розглядає педагогічну резильєнтність як невід'ємну складову професійної компетентності викладача в сучасних умовах нестабільності та непередбачуваності. Вчена визначає педагогічну резильєнтність як знання, вміння та особисті якості педагога, що дозволяють протистояти кризам, пов'язаним з професійною діяльністю, критично осмислювати ситуацію та конструктивно проєктувати шляхи її подолання. Дослідниця виділяє два базових компоненти цього феномену: професійні знання та вміння в поєднанні з особистісно значущими резильєнтними якостями педагога. Науковиця підкреслює значимість таких характеристик особистості викладача, як здатність здійснювати соціальну взаємодію, активність, здатність вибудовувати траєкторію саморозвитку та застосовувати психолого-педагогічні технології у професійній діяльності. Авторка доводить, що резильєнтність є стрижневим компонентом сучасної освіти та основою формування як універсальних, так і професійних компетентностей педагогів [6].

С. Дмитришин (2024) зазначає, що резильєнтність розуміється у трьох площинах: як риса чи здатність особистості, як процес копіювання та як адаптаційно-захисний механізм особистості. Вчена підкреслює необхідність чіткого розмежування резильєнсу зі стресостійкістю, життєстійкістю, копіюванням та посттравматичним зростанням. Дослідниця визначає резильєнтність як психологічний ресурс особистості з подолання стресу та адаптації після травмуючої ситуації до нових обставин життя, що забезпечує її повноцінне функціонування та обумовлений регулятивними, когнітивними, емоційними та соціально-поведінковими якостями і здатностями. Науковиця наголошує, що резильєнтність є результатом інтеракції різних ресурсів – зовнішніх і внутрішніх [2].

Е. Грішин (2021) вважає, що резильєнтність є однією з ключових характеристик психічного здоров'я людини, яка забезпечує здатність ефективно долати стресові ситуації та відновлювати внутрішню рівновагу після психотравмуючих подій. Учений наголошує на багатовимірному характері феномену та підкреслює, що розвиток резильєнтності пов'язаний із такими психологічними факторами, як самоефективність, оптимізм, позитивне мислення, соціальна підтримка, когнітивна гнучкість, адекватна самооцінка та здатність до емоційної саморегуляції. Дослідник зауважує, що у зарубіжній психології існує багато інструментів для психодіагностики резильєнтності, тоді як в українській науці такі методики потребують подальшої адаптації та

розроблення. Науковець підкреслює, що резильєнтність може бути цілеспрямовано розвинута через психологічні інтервенції, тренінги саморегуляції, розвиток позитивного атрибутивного стилю, усвідомленості та духовності [1].

Н. Є. Шиліна (2024) досліджує резильєнтність у контексті корпоративного середовища та робочих конфліктів. Вчена доводить, що резильєнтність є ключовим чинником конструктивного подолання конфліктів у робочому середовищі університету. Науковиця встановила, що найбільш частими джерелами конфліктів серед науково-педагогічних працівників є зміни в організації роботи, дефіцит ресурсів і перенавантаження. Дослідниця підкреслює важливість створення підтримувального середовища у закладах освіти, яке сприятиме розвитку резильєнтності та підвищенню психологічного добробуту працівників. Авторка звертає увагу на багатогранність феномену резильєнтності, розглядаючи його в контексті взаємодії психологічних, соціальних і контекстуальних чинників [9].

Т. Цюман, О. Нагула та З. Адамська (2022) вважають, що феномен резильєнтності є ключовим чинником психологічної стабільності особистості в умовах сучасних соціальних викликів і невизначеності. Дослідниці зауважують, що резильєнтність розглядається як інтегративна властивість, яка поєднує когнітивні, емоційні та поведінкові механізми подолання стресу й сприяє відновленню внутрішньої рівноваги після травматичних подій. Науковиці підкреслюють, що здатність до резильєнтності не є вродженою – вона формується поступово, у процесі соціалізації, через досвід подолання труднощів і розвиток саморегуляції. Авторки наголошують на важливості розгляду резильєнтності не лише як індивідуальної характеристики, а й як соціально обумовленого процесу, який тісно пов'язаний із підтримкою з боку сім'ї, освітнього середовища та суспільства [7].

О. Чиханцова та К. Гуцол (2022) досліджували резильєнтність як чинник збереження психічного здоров'я під час пандемії COVID-19. Вчені зауважують, що резильєнтність допомагає людині адаптуватися до стресу, долати труднощі й підтримувати емоційну рівновагу. Науковиці підкреслюють важливість соціальної підтримки, позитивного мислення й саморегуляції, а також зазначають, що резильєнтність можна розвивати через психологічні тренінги та практики усвідомленості [8].

Отож, аналіз наукових джерел свідчить про багатоаспектність феномену резильєнтності та його значущість для професійної діяльності педагога. Водночас, недостатньо дослідженими залишаються питання формування резильєнтності як особистісно значущої характеристики саме педагога Нової української школи в контексті сучас-

них освітніх трансформацій, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета статті полягає у теоретичному аналізі та систематизації наукових підходів до вивчення феномена резильєнтності як особистісно значущої характеристики педагога Нової української школи. Дослідження спрямоване на виявлення взаємозв'язків між рівнем резильєнтності вчителя та його здатністю ефективно реалізовувати професійні функції в умовах освітніх трансформацій і соціальних викликів, що становить сутнісну характеристику резильєнс-підходу у професійній підготовці майбутніх учителів.

Методи дослідження. У нашому дослідженні здійснено порівняльний аналіз основних теоретичних підходів до вивчення феномену резильєнтності в межах різних наукових дискурсів – психологічного, педагогічного, соціального та міждисциплінарного. Такий підхід дав змогу виявити спільні закономірності та специфічні особливості трактування поняття резильєнтності залежно від контексту.

Методологічну основу дослідження становить поєднання теоретичних положень педагогіки, психології особистості та практичної психології, що забезпечує цілісне та багатовимірне розуміння цього явища. Застосування міждисциплінарного підходу дозволило розглянути резильєнтність як комплексну властивість, яка формується під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників.

Для систематизації наукових підходів і концепцій використано методи аналізу, узагальнення та наукового синтезу, що дало можливість створити теоретичну модель, яка відображає основні тенденції у вивченні резильєнтності та визначає напрями її подальшого дослідження.

Вклад основного матеріалу дослідження. Актуальність теми дослідження зумовила необхідність звернення до наукових праць, у яких розкриваються ключові аспекти резильєнтності як особистісно значущої характеристики педагога Нової української школи. Прикметно, що резильєнтність викладачів закладів вищої освіти набуває виняткового значення в умовах воєнного стану в Україні, оскільки педагоги стикаються з безпрецедентними викликами, що впливають на їхнє психологічний добробут та професійну ефективність. Загалом, актуальними є дослідження щодо виявлення системних зв'язків між резильєнтністю та професійною життєстійкістю у педагогів в умовах війни, та підкреслюють необхідність розробки цілеспрямованих програм розвитку резильєнтності з урахуванням соціально-психологічних характеристик освітян.

Вчені зауважують, що виявлені статистично значущі позитивні кореляції між емоційною резильєнтністю та всіма компонентами професійної

життєстійкості підтверджують їхню взаємозалежність і свідчать про те, що резильєнтність є важливим психологічним ресурсом для підтримання мотивації та ефективності в умовах хронічного стресу. Дослідники відзначають, що викладачі загалом демонструють достатній рівень професійної життєстійкості, з найвищими показниками за шкалою «залученість», що відображає збереження емоційного включення та внутрішньої мотивації до професійної діяльності, попри зовнішні труднощі [5].

Дослідники встановили, що рівень емоційної резильєнтності викладачів статистично значуще пов'язаний з низкою соціально-демографічних характеристик: чоловіки демонструють вищі показники порівняно з жінками, більш досвідчені педагоги виявляють вищий рівень стійкості, а викладачі з досвідом вимушеного переміщення та ті, хто працює у дистанційному форматі, також характеризуються підвищеною резильєнтністю. Це може пояснюватися формуванням адаптивних механізмів подолання через пережитий досвід критичних життєвих ситуацій та розвитком професійних навичок саморегуляції [5].

В.О. Тюріна зауважує, що педагогічна резильєнтність є невід'ємною складовою професійної компетентності викладача закладу вищої освіти МВС України в сучасних умовах нестабільності та непередбачуваності. Адже резильєнтність у психології означає здатність зберігати в несприятливих ситуаціях стабільний рівень психологічного і фізичного функціонування, успішно адаптуватися до стресових ситуацій та відновлюватися після них. У вітчизняних роботах з одного боку, під резильєнтністю розуміють вроджену якість особистості (життєстійкість, стресостійкість), з іншого – набуту здатність долати несприятливі обставини та виклики. Вчена наголошує, що резильєнтність також розглядають як метакомпетенцію, яка включає вміння керувати емоціями, розуміння власних сильних сторін, винахідливість, здатність взаємодіяти з іншими та вирішувати проблеми [6].

Отож, В.О. Тюріна визначає педагогічну резильєнтність як знання, вміння та особисті якості педагога, що дозволяють протистояти кризам, пов'язаним з професійною діяльністю, критично осмислювати ситуацію та конструктивно проектувати шляхи її подолання. Прикметно, що дослідниця виділяє два базових компоненти цього феномену: професійні знання та вміння в поєднанні з особистісно значущими резильєнтними якостями педагога. Науковиця підкреслює значимість таких характеристик особистості викладача, як здатність здійснювати соціальну взаємодію, активність, здатність вибудовувати траєкторію саморозвитку та застосовувати психолого-педагогічні

технології у професійній діяльності [6]. Нам імпонує позиція В.О.Тюріної щодо того, що резильєнтність є стрижневим компонентом сучасної освіти та основою формування як універсальних, так і професійних компетенцій педагогів, особливо в умовах сучасних викликів.

С. Дмитришин зазначає, що резильєнтність – це здатність психіки відновлюватися після несприятливих умов. Науковиця зауважує, що феномен розуміється у трьох площинах: як риса чи здатність особистості, як процес копіngu та як адаптаційно-захисний механізм особистості. Вчена підкреслює, що попри відсутність однозначного визначення, спільним знаменником є властивість, котра допомагає людям функціонувати на оптимальному рівні й достатньо швидко відповідати на життєві виклики. С. Дмитришин, наголошуючи на необхідності чіткого розмежування резильєнсу зі стресостійкістю, життєстійкістю, копіngом та посттравматичним зростанням, зауважує, що резильєнтність є результатом інтерації різних ресурсів – зовнішніх і внутрішніх. Зокрема, дослідниця визначає резильєнтність як психологічний ресурс особистості з подолання стресу та адаптації після травмуючої ситуації до нових обставин життя, що забезпечує її повноцінне функціонування та обумовлений регулятивними, когнітивними, емоційними та соціально-поведінковими якостями і здатностями [2].

Відповідно до визначення Американської психологічної асоціації (APA)¹, резильєнтність (resilience) трактується як процес і результат успішної адаптації людини до складних життєвих ситуацій, що виявляється у здатності до ментальної, емоційної та поведінкової гнучкості у відповідь на зовнішні й внутрішні виклики. Отож, у психологічній науці резильєнтність розглядається як здатність долати негативні емоційні стани, спричинені травматичними подіями, відновлювати психічну рівновагу після стресу та запобігати дезадаптації особистості. Це також результат глибокого осмислення й інтеграції психотравматичного досвіду [4]. Позитивна адаптація до травматичних подій є проявом резильєнтності, коли людина здобуває нове розуміння власних можливостей і відкриває для себе додаткові ресурси, сформовані внаслідок пережитої психотравми [5; 7].

Е. Грішин вважає, що резильєнтність є однією з ключових характеристик психічного здоров'я людини, яка забезпечує здатність ефективно долати стресові ситуації та відновлювати внутрішню рівновагу після психотравмуючих подій. Учений наголошує, що феномен резильєнтності має багатовимірний характер і може розглядатися

¹ APA Dictionary of Psychology. URL: <https://dictionary.apa.org/resilience>

у трьох аспектах: як особистісна риса, як процес подолання труднощів (копінг), і як адаптаційно-захисний механізм, який допомагає людині підтримувати психологічну стабільність. Дослідник підкреслює, що розвиток резильєнтності пов'язаний із такими психологічними факторами, як самоефективність, оптимізм, позитивне мислення, соціальна підтримка, когнітивна гнучкість, адекватна самооцінка та здатність до емоційної саморегуляції [1].

Е. Грішин зауважує, що у зарубіжній психології існує багато інструментів для психодіагностики резильєнтності, тоді як в українській науці такі методики потребують подальшої адаптації та розроблення. Він детально аналізує низку відомих психодіагностичних шкал, зокрема, шкалу Коннор–Девідсона (CD-RISC), коротку шкалу резильєнтності Сміта, а також методики, спрямовані на вимірювання резильєнтності у дітей, підлітків і працівників різних професійних сфер. Науковець підкреслює, що резильєнтність може бути цілеспрямовано розвинутою через психологічні інтервенції, тренінги саморегуляції, розвиток позитивного атрибутивного стилю, усвідомленості та духовності. Вчений доходить висновку, що резильєнтність є важливим внутрішнім ресурсом особистості, який сприяє її адаптації, життєстійкості та психологічному благополуччю [1].

Психологи підкреслюють, що стрес є природною частиною життя, однак більшість людей здатні зберігати внутрішній баланс, розвиватися й підтримувати благополуччя навіть у складних умовах. Така здатність пов'язана з умінням знаходити сенс у випробуваннях, а також – з відчуттям контролю та значущості власного життя [6]. Також дослідники розглядають резильєнтність як динамічний процес, у ході якого людина розвиває нові навички, осмислює досвід і зміцнює відчуття самоефективності. Це підвищує її адаптивність і захищає від впливу майбутніх стресових ситуацій [1].

О. Чиханцова та К. Гуцол обґрунтовують, що під час пандемії COVID-19 резильєнтність була чинником збереження психічного здоров'я. Вчені зауважують, що вона допомагає людині адаптуватися до стресу, долати труднощі й підтримувати емоційну рівновагу. Важливими стають соціальна підтримка, позитивне мислення й саморегуляція, а також тренінгова складова, що сприяє розвитку резильєнтності [8].

Н. Є. Шиліна припускає, що в умовах сучасного корпоративного світу, де конкуренція, стрес і швидкі зміни стали звичним явищем, особливій актуальності набуває розвиток резильєнтності як здатності особистості ефективно долати труднощі, адаптуватися до кризових ситуацій і зберігати психологічну стійкість у професійному середовищі. Вчена зауважує, що саме резильєнт-

ність є тим ресурсом, який допомагає науково-педагогічним працівникам успішно функціонувати навіть у ситуаціях робочих конфліктів. Науковиця підкреслює, що конфлікти неминучі у будь-якому колективі, проте їхній вплив значною мірою залежить від рівня стресостійкості та вміння емоційно саморегулюватися. Вона звертає увагу на багатогранність феномену резильєнтності, розглядаючи його в контексті взаємодії психологічних, соціальних і контекстуальних чинників, а також підкреслює, що розвиток цієї якості сприяє як професійному зростанню, так і збереженню ментального здоров'я працівників освіти [9].

Н. Є. Шиліна доводить, що резильєнтність є ключовим чинником конструктивного подолання конфліктів у робочому середовищі університету. У дослідженні відзначається, що найбільш частими джерелами конфліктів серед науково-педагогічних працівників є зміни в організації роботи, дефіцит ресурсів і перенавантаження. Провівши пілотажне дослідження, дослідниця встановила, що рівень резильєнтності педагогів переважно середній, що свідчить про їхню помірну здатність адаптуватися до стресових умов і підтримувати емоційну стабільність. Вчена підкреслює важливість створення підтримувального середовища у закладах освіти, яке сприятиме розвитку резильєнтності та підвищенню психологічного добробуту працівників. На її думку, подальші дослідження мають бути спрямовані на глибше вивчення взаємозв'язку між рівнем резильєнтності, типами конфліктів і особистісними характеристиками працівників [9].

Т. Цюман зазначає, що феномен резильєнтності є ключовим чинником психологічної стабільності особистості в умовах сучасних соціальних викликів і невизначеності. Вчена зауважує, що резильєнтність розглядається як інтегративна властивість, яка поєднує когнітивні, емоційні та поведінкові механізми подолання стресу й сприяє відновленню внутрішньої рівноваги після травматичних подій. Науковиця підкреслює, що здатність до резильєнтності не є вродженою – вона формується поступово, у процесі соціалізації, через досвід подолання труднощів і розвиток саморегуляції. Авторка наголошує, що важливо розглядати резильєнтність не лише як індивідуальну характеристику, а й як соціально обумовлений процес, який тісно пов'язаний із підтримкою з боку сім'ї, освітнього середовища та суспільства [7].

Дослідниця зазначає, що сучасна психологічна наука приділяє особливу увагу вивченню механізмів формування резильєнтності у дітей та молоді, адже саме ці вікові групи найбільше потребують розвитку навичок емоційної стійкості. Авторка підкреслює роль освітнього простору у зміцненні психологічних ресурсів особистості,

зокрема через упровадження програм психологічної підтримки, тренінгів саморегуляції та розвитку емоційного інтелекту. Обґрунтовується, що формування резильєнтності є запорукою психічного здоров'я, гармонійної соціалізації та успішної адаптації особистості до життєвих викликів. Адже розвиток цього феномену має розглядатися як стратегічний напрям сучасної психологічної освіти й практики [7].

Для сучасного етапу розвитку педагогічної науки характерними є диверсифікованість та міждисциплінарність методологічних підходів, з позицій яких досліджуються педагогічні явища і процеси.

Сутність поняття «науковий підхід» має усталене і чітке потрактування у тезаурусі педагогічної науки, зокрема, за О. Дубасенюк, це теоретичне або логічне підґрунтя розгляду та проектування об'єкта; сукупність способів і прийомів здійснення діяльності на основі будь-якої ідеї або принципу [3].

Серед методологічних підходів, які преважують у наукових дослідженнях, присвячених

модернізації змісту професійної підготовки майбутніх педагогів, зокрема із врахуванням вимог Концепції «Нова Українська Школа», оновленого Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024), чільне місце відводиться таким підходам, як: компетентнісний, аксіологічний, персоналістичний, імерсивний, синергетичний.

Динамізм соціальних, політичних, економічних трансформацій, ускладнений проживанням щоденних трагедій війни усіма учасниками освітнього процесу, актуалізує гостру необхідність врахування концептів резильєнсу і на методологічному рівні, зокрема при розробленні змісту освітньо-професійних програм, за якими здійснюється підготовка вчителів для початкової та середньої школи.

Викладені вище положення стали методологічною основою проектування освітньо-професійної програми «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у Комунальному закладі вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (Таблиця 1).

Таблиця 1

Реалізація резильєнс-підходу у змісті освітньо-професійної програми «Початкова освіта»

Освітньо-професійна програма	Спеціальність А3 Початкова освіта ²
Мета освітньо-професійної програми	Забезпечити збалансовану прикладну та теоретичну підготовку вчителя початкових класів, здатного ефективно вирішувати комплексні професійні завдання у навчально-виховній, науково-дослідницькій, інноваційно-методичній діяльності відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти, концепції «Нова українська школа» та відповідати високим вимогам сучасного ринку праці, працювати автономно та ефективно у постійно змінюваних суспільно-економічних умовах, реалізувати націєтворчу місію освіти в українському суспільстві.
Орієнтація освітньої Програми	Зміст навчання за ОПП є практико орієнтованим і відповідає цілям підготовки конкурентоспроможних учителів початкових класів, здатних працювати ефективно та автономно в постійно змінюваних суспільно-економічних реаліях, реалізовувати націєтворчу місію освіти в українському суспільстві.
Основний фокус освітньої програми	Освітню програму сфокусовано на формуванні цілісного комплексу компетентностей у галузі педагогічної та початкової освіти та соціальних навичок, необхідних для ефективної та автономної професійної діяльності вчителя початкових класів. Загальну психолого-педагогічну та методичну підготовку з початкової освіти поглиблено завдяки практикоорієнтованості освітньої програми та гнучкому урахуванню як світових тенденцій розвитку педагогічної та початкової освіти (гуманізація, демократизація, цифровізація), так і оновленої державної політики у галузі освіти (зміцнення української національної ідентичності, формування стратегій життєстійкості (резильєнтності), культури піклування про ментальне благополуччя учасників освітнього процесу, подолання освітніх втрат).

² Освітньо-професійна програма «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань А Освіта зі спеціальності А3 Початкова освіта. Режим доступу: <https://lpc.in.ua/opp-013-po-bakalavr/>

Продовження таблиці 1

<p>Особливості програми</p>	<p>Освітньо-професійна програма ґрунтується на компетентнісному, партисипативному, діяльнісному та резилієнс підходах, враховує світовий досвід, національні та регіональні контексти розвитку освітньої галузі та спрямовується на поглиблення таких компетентностей вчителя початкових класів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування української національної та громадянської ідентичності, стійкості та патріотизму у здобувачів освіти; • плекання культури життєстійкості учнів у мультикультурному та мінливому світі; • формування культури турботи про ментальне благополуччя учасників освітнього процесу в умовах воєнного часу; • створення безпечного та дружнього до дитини освітнього середовища. <p>Зазначені аспекти є наскрізними у структурі освітньої програми, що дозволить здобувачам освіти виконувати професійні функції автономно та ефективно у постійно змінюваних суспільно-економічних умовах, з усвідомленням націєтворчої місії освіти в українському суспільстві.</p>
<p>Освітні компоненти (обов'язкові)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Education for Democratic Values: EU Context; • Психологія професійного здоров'я вчителя; • Травма-інформоване навчання (регіональний контекст); • Діяльнісний підхід та соціально-емоційне навчання в НУШ; • Пропедевтична психолого-педагогічна практика у початковій школі; • Психолого-педагогічна практика «Перші дні дитини в школі»; • Комплексна педагогічна практика.

Зазначені підходи змістовно корелюють із ключовими тезами Тиранського Комюніке³ (2024), зокрема, положеннями про соціальні виміри забезпечення якості вищої освіти та належного рівня соціальної інклюзії, а також посилення уваги до соціально вразливих категорій здобувачів вищої освіти, особливо біженців, зміцнення їх академічної та соціальної резильєнтності.

Вивчення зарубіжного досвіду підсилює аргументацію важливості врахування концепту резильєнсу у професійній підготовці вчителя:

- педагогічна стійкість (резильєнтність) розглядається як наскрізна компетентність учителя (D. Potolea) [11];
- розроблено цілісну концепцію резильєнтності вчителя, що ґрунтується на збалансованому навантаженні, повазі до особистого часу вчителя,

³ Tirana Communique. URL: https://erasmusplus.org.ua/wpcontent/uploads/2024/05/tiranacomunique_ehea_neo_here_en_ua.pdf

створенні безпечного і комфортного професійного середовища (A. Bordas) [12];

- розроблено та апробовано програму BRiTE (Building Resilience in Teacher Education/ Побудова резильєнтності в освіті вчителів), яка є у вільному доступі для неформальної освіти та підвищення кваліфікації молодих учителів (C. Mansfield) і широко використовується у процесі професійної підготовки вчителів у США та Австралії [13].

Висновки та перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Обґрунтування резильєнс-підходу як методологічної основи модернізації змісту педагогічної освіти потребує системного підходу, а, отже, проведене дослідження не претендує на вичерпність. Сутнісна характеристика концепту резильєнсу, що наводиться у статті, дозволяє окреслити ключові міждисциплінарні аспекти, що детермінують прикладне застосування резильєнс-підходу у процесі професійної підготовки учителів, початкових класів зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грішин, Е. Резилієнтність особистості: сутність феномену, психодіагностика та засоби розвитку. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. «Психологія»*, 2021. (64), 62-81. <https://doi.org/10.34142/23129387.2021.64.04>.
2. Дмитришин, С. Резильєнтність особистості: сутність феномену та методи розвитку. *Вісник Львівського університету. Серія: психологічні науки*, 2024. (20), 67-74.
3. Дубасенюк О.А. Наукові підходи до освіти дорослих. Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во Рута, 2016. С. 155-167.
4. Психологічна резильєнтність особистості в умовах війни: колективна монографія / за заг. ред. Ю. Ю. Чистовської, О. В. Куліш. Черкаси: ЧНУ імені Б. Хмельницького. 2024. 168 с.

5. Ситнік, С. В., Соколова, І. М., Давидов, П. Г., Раджабова, С. Ш., & Теліков, О. В. Психологічні особливості резильєнтності педагогів в умовах війни. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи*, 2025. 7(2), 81-93. <https://doi.org/10.33216/2219-2654-2025-67-2-81-93>.
6. Тюріна, В. О. Педагогічна резильєнтність як основа формування професійної компетентності викладача ЗВО МВС України в сучасних умовах. *Особистість, суспільство, війна: тези доповідей учасників міжнародного психологічного форуму*, Харків: ХНУВС. 2024. 316–319.
7. Цюман, Т., Нагула, О., & Адамська, З. Психологічні умови резильєнтності педагога в період воєнного стану. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 2022. (38(2)), 83–89. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.3813>
8. Чиханцова, О., & Гуцол, К. Психологічні основи розвитку резильєнтності особистості в період пандемії Covid-19: практичний посібник. Національна академія педагогічних наук України, Інститут психології імені Г. С. Костюка. Київ. 2022. С. 14–20.
9. Шиліна, Н. Є. Конфлікти в умовах робочого середовища: проблема резильєнтності науково-педагогічних працівників. *Журнал сучасної психології*, 2024. (1), 125–133. <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2024-1-14>.
10. Tirana Communiqué. URL: https://erasmusplus.org.ua/wpcontent/uploads/2024/05/tiranacommunique_ehea_neo_here_en_ua.pdf
11. Potolea D., Toma S. Rethinking Teacher Education From the Perspective of Teacher Resilience. *Education Facing Contemporary World Issues – EDU WORLD 2022 / E. Soare, C. Langa (Eds.). European Publisher. Vol. 5 : European Proceedings of Educational Sciences. P. 1143–1151. DOI: <https://doi.org/10.15405/epes.23045.115>*
12. Bordas A. Investigation of Resilience Among Teachers and in Teacher Education. *Central European Journal of Educational Research*. 2023. Vol. 5, No. 1. P. 24–36. DOI: <https://doi.org/10.37441/cejer/2023/5/1/11119>.
13. Welcome to the BRiTE program. Building Resilience in Teacher Education. BRiTE. URL: <https://www.brite.edu.au/> (date of access: 20.07.2025).

REFERENCES

1. IGrishin, E. (2021). Personality resilience: the essence of the phenomenon, psychodiagnostics and means of development. *Bulletin of the KhNPU named after G. S. Skovoroda. "Psychology"*, (64), 62–81. <https://doi.org/10.34142/23129387.2021.64.04> [in Ukrainian].
2. Dmytryshyn, S. (2024). Personality resilience: the essence of the phenomenon and methods of development. *Bulletin of the Lviv University. Series: psychological sciences*, (20), 67–74 [in Ukrainian].
3. Dubaseniuk, O. A. (2016). *Scientific approaches to adult education. Theory and practice of professional mastery in the context of lifelong learning: monograph / edited by O. A. Dubaseniuk. Zhytomyr: Ruta Publishing House. P. 155–167* [in Ukrainian].
4. *Psychological resilience of the individual in wartime: a collective monograph / ed. by Y. Y. Chystovska, O. V. Kulish. Cherkasy: B. Khmelnytskyi National University of Ukraine. 2024. 168 p.* [in Ukrainian].
5. Sytnik, S. V., Sokolova, I. M., Davydov, P. G., Radzhabova, S. Sh., & Telikov, O. V. (2025). Psychological features of resilience of teachers in wartime. *Theoretical and applied problems of psychology and social work*, 7(2), 81–93. <https://doi.org/10.33216/2219-2654-2025-67-2-81-93>. [in Ukrainian].
6. Tyurina, V. O. (2024). Pedagogical resilience as the basis for the formation of professional competence of a teacher of the Higher Educational Institution of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in modern conditions. *Personality, Society, War: Abstracts of Reports of Participants of the International Psychological Forum, Kharkiv: KhNUVS. 316–319.* [in Ukrainian].
7. Tsyuman, T., Nagula, O., & Adamska, Z. (2022). Psychological conditions of teacher resilience during martial law. *Pedagogical education: Theory and practice. Psychology. Pedagogy*, (38(2)), 83-89. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.3813>.
8. Chykhantsova, O., & Hutsol, K. (2022). *Psychological foundations of the development of individual resilience during the Covid-19 pandemic: a practical guide. National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, G. S. Kostyuk Institute of Psychology. Kyiv. pp. 14-20.*
9. Shilina, N. E. (2024). Conflicts in the working environment: the problem of resilience of scientific and pedagogical workers. *Journal of Contemporary Psychology*, (1), 125-133. <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2024-1-14>.
10. Tirana Communiqué. URL: https://erasmusplus.org.ua/wpcontent/uploads/2024/05/tiranacommunique_ehea_neo_here_en_ua.pdf
11. Potolea D., Toma S. Rethinking Teacher Education From the Perspective of Teacher Resilience. *Education Facing Contemporary World Issues - EDU WORLD 2022 / E. Soare, C. Langa (Eds.). European Publisher.*

- Vol. 5 : European Proceedings of Educational Sciences. P. 1143–1151. DOI: <https://doi.org/10.15405/epes.23045.115>
12. Bordas A. Investigation of Resilience Among Teachers and in Teacher Education. *Central European Journal of Educational Research*. 2023. Vol. 5, No. 1. P. 24–36. DOI: <https://doi.org/10.37441/cejerr/2023/5/1/11119>.
 13. Welcome to the BRiTE program. Building Resilience in Teacher Education. BRiTE. URL: <https://www.brite.edu.au/> (date of access: 20.07.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 27.08.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 23.09.2025
Дата публікації: 20.10.2025